

N:o 147.

Af Herr **P. Nilsson** från Christianstads län: *Om åtskilliga förändrade föreskrifter i afseende å tillverkning af bränvin samt andra spirituösa drycker.*

Ehuru frågan om lagstiftning angående villkoren för bränvinstillverkning varit handlagd vid hvarje riksdag sedan år 1853, då den betydliga förändring deruti skedde, hvarigenom bränvinsbränningen öfverflyttades från jordbruket och förvandlades till fabriksstillverkning, men någon väsendtlig förändring i denna lagstiftning likväl icke kunnat tillvägabringas och således föga hopp är att förvänta det någon förbättring i detta afseende kan vara att emotse vid nu pågående riksdag, måste jag likväl, till följd deraf att denna tillverkning är af hufvudsaklig vikt, såsom en för jordbruket, i synnerhet i den ort jag representerar, särdeles gagnelig binäring, härmed, under åberopande af bifogade utaf Herr A. D. Schmidte till tolftē Svenska Landtbruksmötet i Stockholm sistlidet år afgifna svar å derstädes framställda frågor i detta ämne, föreslå:

1:o att bränvinstillverkningen för jordbrukarne och fabrikerna måtte lēnnas fri under tiden från och med den 1 Oktober till och med den 30 April, utan någon bestämmelse af det högsta eller minsta belopp, som för hvarje dag finge tillverkas;

2:o att tillverkningsafgiften måtte utgå efter mäskskarens rymd, så beräknad att den för jordbrukaren icke öfverstiger 50 öre per kanna sprit af 50 proc. halt vid 15 + gr. Celsii och med 20 procents högre afgift för fabrikerna.

Då kontrollen öfver skattens utgående således bör kunna verkställas på lika sätt som i Preussen och Danmark och följaktligen blifva vida bil-

ligare än nuvarande kontrollsystem, är jag öfvertygad att Staten skulle hemta lika stor inkomst af bränvinstillverkningen som nu, men jordbruket erhålla vida större fördelar deraf.

Om remiss till Bevillnings-Utskottet anhålles.

Stockholm den 27 Januari 1869.

Per Nilsson

från Christianstads län.

(Bilaga)

Såsom öfverläggningsämne har bestyrelsen för det Tolfte Svenska Landtbruksmötet i Stockholm år 1868 under »**Akerbruks Binäringar**» under N:o 27 anmält: *”Kan bränvinstillverkning anses såsom en för jordbruket gagnelig binäring? Vore det önskvärdt att tillverkning af sprit för export utgjorde hufvudändamålet för densamma och genom hvilka åtgärder kan detta mål främjas?”*

Svaret härå, ehuru frågan är tvåfaldig, kan lemnas i ett sammanhang, emedan resultaten äro så ingripande i hvarandra, att den sednare frågans svar blifver en följd af den förras förklaring. Innan man går att besvara frågorna, låtom oss först tillse: *Är bränvinstillverkning för landet nödvändig nu och i den kommande tiden?* Svar: den är nödvändig; *a)* i följd af 15 à 16 mill. krs årlig förbrukning; *b)* af statsekonomiskt skäl: den lemnar staten en årlig inkomst af omkring 9 millioner R:dr; *c)* den är för landet naturlig, då det lemnar alla dertill nödiga råämnen; *d)* den sysselsätter en större mängd arbetare än någon annan industri inom landet, förnämligast under den tid annat arbete ej finnes eller kan anskaffas; *e)* den lemnar indirekt arbetsförtjenst och vinst till flerfaldiga industrigrenar; — alltså är den nödvändig. *Då nu denna näring befinnes nödvändig, huru bör den då till största förmån för landet bedrivas?* Svar: på ett förnuftigt sätt, lämpadt efter landets förhållanden, utan förmynderskap m. m., hvaraf den nu är beroende. *Huru yttrar sig detta förmynderskap?* Svar: i det tvång lagen hittills pålagt och fortfarande pålägger denna näring. *Hvaruti ligger detta tvång och på hvad sätt skadar det?* Svar: *a)* i den inskränkta tiden för tillverkningens bedrivande; *b)* i för hög beräkning af dess dagliga ”belopp“, hvilket

hvilket gemensamt bidrager att rörelsen saknar frihet att utveckla sig som den bör. — *Bör alltså frihet lemnas för tillverkning af bränvin och i hvilka förhållanden bör den vara fri?* Svar: frihet bör gifvas åt denna såväl som all annan näring, förnämligast i tiden för utöfvandet, och borttagande af bestämmelse af viss qvantitet för daglig tillverkning. *Hvar bör vara normen för den dagliga tillverkningen?* Svar: det behof tillverkaren anser dagligen erfordras för att erhålla den drank, han till kreaturens utfodring behöfver. *Hvad är ett nötkreaturs behof af drank per dag?* Svar: i medeltal 20 k:r. *Huru mycket säd fordras för att erhålla 20 k:r drank?* Svar: cirka 20 skälp. säd. *Hvad lemnar 20 skälp. säd förvandladt till bränvin?* Svar: i medeltal 1½ k:a 50 proc. bränvin, och som biprodukt 20 k:r drank. *Då ett lisp. säd är värdt 1 R:dr, hvad vinst gifver det förvandladt i bränvin?* Svar: 1½ k:a 50 proc. bränvin à 0,50 per k:a = 0,75

20 k:r drank fodervärde à 4 öre = 0,80 1,55;

afdrages omkostnader, 20 öre per lisp. säd, är nettobehållning å ett lisp. säd förvandladt till bränvin 0,35. *Äro fabriker för bränvinstillverkning förmånliga för landet?* Nej! *Hvar är fabriksstillverkning fördelaktig?* Svar: i rika och väl odlade länder, der boskapsskötsel och åkerbruk utan biprodukten drank ega bestånd och trefnad. *Är förhållandet så inom Sverige och kan detta land anses som ett rikt och väl odladt land?* Nej! Alltså är för dess utveckling hvad jordbruket angår, fabriksstillverkning af bränvin ej lämplig, utan tvärtom skadlig. *Hvarföre är fabriksstillverkning ej förmånlig för vårt land?* Svar: a) förnämligast emedan fabriker ej kunna tillgodogöra biprodukten drank (ett förhållande som existerat alltför länge); b) fabrikers kostbara anläggning och drifkostnader, stora rörelsekapital, ränteförluster m. m. *Hafva Regering och Ständer insett detta, då fabrikers drifvande blifvit de enda tillåtna för bränvinstillverkning?* Svar: det är troligt att de ej insett rätta förhållandet, annars skulle ej en lag skapats, som hotar ruinera landet för tillverkningen. *Huru kan landet ruineras genom den anbefallda fabriksstillverkningen?* Svar: genom de millioner, som årligen nu i 14 års tid genom fabriksstillverkning blifvit totalt bortkastade. *Huru har detta kunnat ske?* Svar: a) genom att endast tillåta 2 à 3 månaders tillverkning om året, med äsatt minimi- och maximibelopp; b) forcerad tillverkning på denna korta tid, under det att utländskt bränvin får införas hela året om till hvilka qvantiteter man behagar. *Kan ett sådant förfarande kallas att gynna fabrikers uppkomst och gång?* Nej! troligen har företaget försökts som ett experiment, en penningaffär, ett i sanning ganska dyrt experiment, som andra länder ej hafva råd till och näppeligen af dem skola efterhärmas: det är blott i Sverige och möjligen i Finland (der okunnigheten är större), sådana man-

övrer kunna hafva utsigt att genomföras. *Hvarigenom gifver förlusten af dessa bortkastade millioner sig tillkänna?* Svar: genom allmän arbetsbrist, fattigdom, nedslagenhet och utvandring. Sådant blir förhållandet, då cirka 8 millioner R:dr årligen bortkastas på blott en enda näringsgren. *Hvad vinnnes emellertid med dessa kostnader som facit?* Svar: a) 9 millioner i statsinkomster; b) temligen noggrann uppgift på huru mycket råämne man förvandlat till bränvin, samt det tillverkade kanntalet; c) officiel uppgift att de större brännerierna icke bära sig, utan årligen nedläggas; d) fördelen att hafva temligen gammalt bränvin 9 månader i lager. *Ligger häruti hela vinsten af så stora kapitalförluster?* Ja! de äro de enda synliga. *Huru är det möjligt att sådana summor kunna årligen bortkastas och huru sker det?* Svar: a) då man endast tillåter fabriksbränning; b) då den forceras några månader för att fylla landets behof för hela året, utan att nämna flera vidunderliga förhållanden, som vidläda bränvinstillverkningen. Landet producerar och konsumerar årligen cirka 15 millioner kannor bränvin, de tillverkas af säd eller potatis, undantagsvis af cirka hälften af hvardera slaget; 15 millioner kannor bränvin lemna i affäll 225 millioner kannor drunk, hvilka, om de användas till kreatursutfodring under 8 à 9 månader efter 4 öre *) per kanna, äro värda 9,000,000 R:dr men förbrukade under 3 månader icke äro värda mer än

1 öre per kanna, eller	2,250,000 "
således uppstår en årlig förlust i drankens värde af	6,750,000 "

Läggas till denna summa de förluster, som landet lider af pressjästfabrikernas drifvande, då de ej få tillverka bränvin, årliga införseln af pressjäst, förluster å 9 månaders magasinering af bränvin, dess leakage, minskning i gradtal, ränta å kapitalet, jordbrukets förlust å oloffigt infördt och smuggladt bränvin, ränteförluster å nedlagda kapital för fabrikers istandsättande, minskad arbetsförtjenst, kostsam kontrollering m. m., så ökas förlusterna ytterligare med 2 millioner R:dr årligen, då totalförlusten per år blifver omkring 8,750,000 R:dr, som förslösas endast på denna näringsgren. Så har nu fortgått i 14 års tid, utan att landets finansministrar eller Rikets Ständer sett eller beräknat dessa oerhörda förluster, dem de endast ökat med förhöjd skatt; således bör ingen förundra sig öfver att källorna nu äro utsinade och nöden framträder hemsk och dyster. En känd sak är, att en näring ej kan drivas fördelaktigt efter statsmagternas befallning, likaså att den ej kan bära sig då dess biprodukter med eller utan befallning ej kunna användas rätt eller förbrukas med fördel. Så har likväl skett med denna näring, hvilken vederbörande ej ansett värdig att uppmärksammas med an-

*) När 1 lisp. rågröpe kostar $2\frac{1}{2}$ R:dr, är drankens värde 8 öre per kanna.

nat än tvång och pedanteri. Ingen klok människa kan föreställa sig att en fabrikant kan dagligen under 3:ne månader med fördel tillgodogöra 15,000 kannor drank, affallet efter 1000 kannors tillverkning; och om någon enda kan använda 4,500 kannor, affallet efter 300 kannor, så bör sådant icke tagas såsom norm. I förra fallet behöfves 1,000, i sednare 300 kreatur att förtära affallet. Att försälja dranken är för fabrikanten den enda utvägen att blifva af med dem: hans förlust är då 3 öre på hvarje kanna. Att spara den är lätt sagdt, men att verkställa det är svårare, och hvilket äfven i bästa fall aldrig lemna någon behållning. Sunda förnuftet tyckes säga att när 15 millioner kannor bränvin skola tillverkas, hvilka inbringa statsverket cirka 9 millioner R:dr (men egentligen kosta landet 17 millioner), denna tillverkning ordnades på det mest ekonomiska sätt, så att inga förluster uppkomma, och att den kunde bära sig samt tåla en enorm beskattning, hvilket endast blifver möjligt om tillverkningen fördelas på hela året, med fri tillverkning per dag, eller motsatsen af tillverkning strypt till tid, forcerad till bedrivande och i följd deraf ruinerande — en lag dikterad af missförstånd, filantropi, fromleri m. m., med syftsmål att hämma fattigdom och superi — en afsigt i sig sjelf ganska aktningvärd, men dock blott ett försök. Superiet har aftagit, det är en sanning, men icke hämmadt af inskränkt tillverknings-tid och tillåten införsel af utlänskt bränvin, utan i följd af stigande upplysning och skärpta försäljningslagar. Fattigdomen, som skulle minskas då superiet stärfjades (så innebar förespegligen), huru har det bekräftat sig? Hvar och en döme, efter jemförelse emellan 1853—56 arens och närvarande fattigafgifter, om så är förhållandet.

Här äro i största korthet genomgångna de förluster experimentet att genomdrifva fabriksbränning i Sverige medfört; fortfarande, skall villan blifva än värre. Nu tillåtna 7 månaders tillverknings-tid ger anledning förmoda en förbättring, hvilken dock först kan blifva synlig 10 à 15 år här-efter. Ännu återstår att göra näringen fri hela året om och tillåta tillverkning till hvilken mängd individen anser för sig medföra största fördel. Den skatt, som ålägges bränvinstillverkningen, är väl hög och bör ej upptagas i förskott, utan först sedan bränvinet är tillverkadt: skatten kan möjligen dragas om näringen blifver fri, då kontrollsystemet äfven bör förändras.

Låt oss nu öfvergå till frågan: "*Kan bränvinstillverkning anses såsom en för jordbruket gagnelig binärning?*" Denna fråga besvara vi enligt öfvertygelse med ja! hvilket skall ytterligare utvecklas. *Hvaruti består jordbrukets fördel af bränvinstillverkning?* Svar: *a)* att snarast, säkrast och med största förtjenst återgifva jorden hvad den gifvit; *b)* att genom inköp af rudimaterier blifva i tillfälle att hastigast sätta jord i fruktbarande tillstånd; *c)* att i lättaste och minst skrymmande tillstånd afsätta sin jords produkter:

d) att försöka uppföda och bättre underhålla kreaturen och som en lönande binäring göda och försälja slagtboskap; *e)* lättheten att af egna produkter framställa bränvin; *f)* att af dem snarast möjligt skaffa rörelsekapital; *g)* att föröka detta kapital genom hastigaste omsättning; *h)* att genom allt detta erhålla pris å tillverkad vara, samt genom dessa fördelar tillsammansanlagda åstadkomma billigaste sprit för export, hvilket för fabriker är en absolut omöjlighet att åstadkomma, så framt de ej ega här omnämnda fördelar. *Hvad erfordras i närvarande stund för att ernå dessa fördelar?* Svar: *a)* frihet som förut är nämnt; *b)* grundlig undervisning i tillverkning af bränvin; *c)* undervisning i kreaturs utfodring med drank. *Hvarest bör en sådan undervisning ske och lämpligast beredas?* Svar: *a)* förnämligast vid Statens jordbruksundervisnings-anstalter; *b)* af enskilde personer, såsom det tillgår utomlands. *Är det nödvändigt att erhålla undervisning i en tillverkning, som drifvits inom landet så många år och som kan anses så känd?* Svar: ja! det är af största vikt. En näring, som lemnar Staten så stor årlig inkomst, har rättighet att fordra en sådan från statsmagternas sida, för att kunna bestå och gå framåt. Man kan likna bränvinstillverkningen i Sverige vid en ko, den Regering och Ständer känna konsten att mjölka, men att uttänka hvarifrån hon skall erhålla foder och ans, så att hon icke sinar, dermed besvärar man sig icke; först när kon ej ger mjölk, tänker man i Sverige på henne. Lika nödvändig, som denna undervisning, är inhemtandet af kunskap om kreaturs utfodring med drank, ja ännu väsendtligare; ty bränvin kan åstadkommas, men ändamålsenlig utfodring med drank är på få ställen inom landet känd som sig bör. Det gamla svenska utfodrings-sättet och drankens dåvarande usla beskaffenhet gjorde att, vid förändrad lag för denna näring, dranken förkastas såsom foder för kreatur, emedan den icke ansågs närande, hvilken fras, till olycka för landet, ännu tros och är trodd i följd af det dåliga sätt, på hvilket den hittills varit utförd; först sedan dessa undervisningar kommit till stånd och blifvit allmänt kända, kan bränvinstillverkning gifva jordbruket de fördelar som nämnde äro.

Huru bör tillverkning af bränvin ske, för att erhålla de fördelar jordbruket erfordrar och kan förvänta? Svar: den bör drifvas i förhållande till det behof af drank, jordbrukaren med sin fördel anser behöfligt för att jemte den fodertillgång han eger, kunna väl underhålla ett större antal kreatur, uppföda dem och göda dem till försäljning eller med andra ord; ej tillverka mer än som motsvarar behöfvat af drank till kreaturens utfodring för dagen; sådan tillverkning är den naturligaste, då den lugnt får fortgå, och i följd deraf den mest inbringande, förutsatt att man förstår och känner sin sak.

Är nu drankfodring, som alltid får anses som hjälp till annat foder,

nödvändig? Svar: den är ej nödvändig i annat fall, än då bränvin tillverkas men är då nödvändig. Då bränvin måste produceras för landets behof, blifver äfven nödvändigt att få produkten drunk på ett ändamålsenligt sätt använd, hvilken i så fall blifver nationalvinst; i motsatt fall förlust. *Hvad slutsats bör man draga af ofvan anförda?* Svar: att jordbruket behöfver binnäringen bränvinstillverkning, men fri, för att deraf draga de största fördelar. *Hvilka blifva dessa fördelar?* Svar: a) utvidgad boskapsskötsel; b) deraf följande gödseltillgång; c) förtjenst å uppfödda slagtdjur; d) förarbetning af egna rudimaterier; e) bibehållande inom landet af det som utlänningen annars får till skänks genom hafre-export: jordens must; f) billigt pris å sprit, som alltså bör kunna exporteras; g) tillfälle att tillverka bränvin af andra ämnen, som äro dugliga att använda t. ex. af frukt, bär m. m. h) arbetsförtjenst lemnas åt tusentals arbetare; i) sysselsättning åt näringar af alla slag; k) utsigt till nya industriella företag m. m. — med ett ord: frambringande af arbete och bröd. Man förglömm ej att åkerbrukets välstånd skapar och underhåller industrien, att dessa förenade skapa handel och dess framgångar. I Sverige är för närvarande åkerbruket nedtryckt, och i följd deraf äfven industri och handel.

Hvilka utsigter till vinst har åkerbruket af en ökad boskapsskötsel? Svar: vinsten är tvåfaldig: utom den fördel att sädeskulturen återgår till de ädlare sädeslagens odling gifver den anledning förmoda: 1:o att kött genom sin godhet och billighet blifver allmännare begagnadt som födoämne inom landet, hvilket om det kan, som sig bör, uttränga sill, saltade och torra fiskvarors import — hvilka såsom födoämnen ej äro att jemföra med kött — vore sådant en stor behållning, årligen inbringande endast för artikeln sill cirka 5 millioner R:dr. 2:o Vinsten af att uppföda till slagtkreatur de 15—20 tusen kalvvar, som nu årligen i späd ålder nedslagtas. 3:o I eget land tillgodogöra den hafra, hvilken nu som råvara exporteras, antingen direkte genom utfodring, eller genom bränvinstillverkning och drunkfodring till kreaturs gödning och försäljning. 4:o Då gödsel och arbetsförtjenst stanna i landet, men hafra, som förädlad vara, utskeppas såsom kreatur och i bränvin (sprit). *Kunna dessa fördelar beredas Svenska jordbrukare?* Svar: visserligen, och säkert kan landet skörda denna vinst, dertill fordras blott vilja, praktisk undervisning så allmän som möjligt, goda ekonomiska lagar, frihet och förstånd att rätt använda hvad som finnes att tillgå. Jordbruket har, utan att behöfva söka afsättning i utlandet, stora summor att inhösta, hvilka utgå till följd af att boskapsskötseln står så lågt; tillegnom oss dem. Ingen väg ligger så öppen och klar till förtjenst som denna åkerbruket tillhörande näring. Kan det åt sig eröfra de millioner, som årligen utgå för viktualievaror, sill, saltad fisk m. m., så hemtar det deraf sin

styrka och vinst. Det säges och måste vara en sanning, att ett lands största styrka ligger deruti, att närande kött och bröd finnes på alla torg till salu för billigt pris; och hvilket ligger närmast att framalstra sådant välstånd, om ej åkerbruket, förenadt med boskapsskötsel? Alltså måste till dess förkofrau alla tillåtna medel och krafter användas och förbrukas, som gifva medel att åstadkomma dem starkt förenade. Affallet från bränstillverkning, drank, lemnar i ett sådant land som Sverige ett medel dertill, som närmast är att tillgå. Då jordbruket förstår att tillegna sig denna hjälp, har det vunnit mycket; intet fodringsämne är, relativt till dess säkerhet, dess verkan och nytta, så billigt att det kan jämföras med dranken, ty obestriddigt lemnar det, under hvilka förhållanden som helst, en säker tillgång och hjälp att uppehålla kreaturens antal för billigaste pris, samt förhindra nedslagtning vid foderbrist och missväxtår. Är nu detta en sanning, så bekräftas äfven att näringen ej bör drivas fabriksmessigt, då endast helt få komma i åtnjutande af drankens fördelar: men att den deremot spridd och drifven i mindre skala gör det möjligt att kunna tillgodogöras af den stora allmänheten. Häremot invändes: att med utsträckt mindre bränvinstillverkning, kontrollen försvåras, att husbehofsbränning återkommer m. m. Detta är svårigheter, som man för det allmännas väl måste söka öfvervinna: för öfrigt kan det vara likgiltigt hvad namn tillverkningen har, blott den bedrifves med ordning och skick, och det torde vara klart att om 50 eller 100 kannor tillverkas om dagen under samma förhållanden som 1,000, nemligen att de ej åtkommas före uppmätning, och densamma sker med samma ordning som nu, missbruk ej kunna ske, och fruktan för försnillning ej bör uppstå. Kontrollsystemet måste förändras: det är ock ganska lätt att åstadkomma blott man vill.

Kastar man blicken tillbaka på det förflutna, synes att bränvinstillverkning som binäring för åkerbruket under dess mest florerande period, tiden från början af 1840-talet till slutet af år 1853, eller en tidrymd af 13 år, utvecklade sig Sveriges åkerbruk till en förut okänd höjd. Visserligen klagades under denna tid öfver tilltagande fattigdom förorsakad af bränvinstillverkningen. — sådant och mera till fick bränvinet skuld för, — men hvad var fattigdomen då mot nu, eller kan den tidens fattigdom ens tala jämförelse med nutidens belägenhet eller förhållanden. Sverige stod då på en höjd af välmåga, sådan den aldrig förut haft, en frukt af Konung Carl XIV:s visa och kraftfulla regering och *hvad förorsakade denna välmåga?* Svar: 1:o landets åkerbruk. 2:o egna näringars arbetsförtjenst. Landet odlade då förnämligast ädlare sädessorter: hvete och råg till sådan quantitet, att det räckte till föda, bränvinstillverkning och utskeppning; dess arbetares industri var då värderad; man hade ännu icke lärt sig praktisera „theorien“

att köpa sin vara hvar som helst för bästa pris; varorna gjordes till största delen i landet och man mådde bra deraf; man hade en bank — en Gud — en styrande Konung — och, hvad som var ännu bättre, det fanns förtroende man och man emellan.

Kan, som det då var, binäringen bränvinstillverkning anses hafva givit åkerbruket del i dessa framgångar? Svar: till stor del. Bränvinstillverkningen, då utsträckt till tusentals brännerier, som drefvos 6 månader om året och till stor del använde råg till sina behof, uppehöll derigenom rågodlingen i landet, Sveriges fordna hufvudsäde, och med detsamma dess höga pris, under det landets kreatur under längre tid af året tillgodogjorde dranken, som kom jorden på största möjliga utsträckning till godo, hvarigenom skördar ärligen bekommas, som i godhet öfverträffade dem som nu frambringas. Råg och hvete funnos denna tid till brödföda i landet; de funnos att tillgå som exportvara, hvilket besannas af 1854 års utförsel; man odlade dessa sädesslag i följd af deras begärlighet inom eget och främmande land; man hade riklig utkomst; bland alla klasser herrskade en allmän välmåga; det fanns mod och företagsamhet hos nationen; af höstsäde utfördes under nämnda år omalet hvete 512,276 kub.-fot, mjöl 1,373 centner och råg 1,915,042 kub.-fot mera än hvad som importerades; af rågmjöl infördes 4,013 centner mera än hvad som utfördes. Af hafra utfördes 2,610,096 kub.-fot. Deremot utfördes år 1863 omalet hvete med blott 34,558 kub.-fots öfverskott, men af mjöl 147,746 centner mera än som infördes; af råg inkommo 1,851,681 kub.-fot och af mjöl 112,831 centner mera än som utfördes; af hafra utfördes 9,847,367 kub.-fot och af mjöl 10,753 centner. Att de olika resultatet af nu anförda spannmålsutförsel äro frukten af den ekonomiska lagstiftning, som allt sedan år 1855 experimenterat i stor skala, ligger klart för ögonen. Huruvida landet på dessa haft behållning, det bliver statsekonomen förbehållet att lösa. För den oinvigde synas experimenten ej medfört annat än förluster och nöd, tydligt tillkännagifna af åkerbrukets tillbakagående och hela samhällsrörelsens stockning. Betraktas perioden 1855—1867, åter en tidrymd af 13 år, under hvilken tid landet experimenterat med borttagande af bränvinstillverkning som binäring till jordbruket, och att göra den till fabriksnäring, ställd på 2 à 3 månader om året, sedan man under året 1854—55 försökt att endast tillåta 14 dagars tillverkningstid, eller från den 1—15 November. Denna kraftansträngning frambringade verkligen, utan något tecken till afmattning, mera än årets behof af bränvin, ehuru under riksdagen 1853—54 det allmänt utbasunades om föregående årets syndaflod af bränvin; ja, obetänksamme partimän omtalade 30—50 mill. krs årlig tillverkning. Säkerligen öfversteg tillverkningen under den mest vilda tiden ej 18 mill. kr årligen; till så mycket som 30 till

50 mill. kr årligen har Sverige ej någonsin kunnat frambringa tillräckliga rudimaterier öfver hvad som åtgått till brödföda. 1855 och 1857 års bränvinsförfattningar tilläto ej mer än 2 månaders tillverkning, eller från den 15 Oktober—15 December, den mest olämpliga tid man för jordbruket kunnat utsätta, ty man egde vid denna tid ej spannmål eller produkter i landet att börja tillverkning med, hvilken alltså måste för den påbjudna forceringen börjas med utländsk spannmål, under det den Svenska knappt var inhöstad, mycket mindre i marknaden, der den först blef synlig vid slutet af tillverkningstiden. Första olägenheten af detta bedrifvande visade sig snart i allmän penningestockning, hvarföre man af nödtvång fann sig redan genom Förordningen af den 21 Juni 1858 böra utsträcka näringens bedrifvande till 3:ne månader af årets tillåtna 5, allt likväl under samma tvång. Det har med några små förändringar fortgått till 1868 års början, då 7 månaders bränningstid blifvit tillåten. Med 1855 års bränvinslagstiftning börjar äfven jordbrukets tillbakagående: man ser år från år rågens odling i följd af klen efterfrågan undanträngas af hafra, och åkerbruket, som sades hafva så betydligt förkofrat sig och hvars export af höstsäde ären 1855—56 förhöjde landets välmåga, har, efter det system som 13 år följts, sjunkit derhän, att det ej ens producerar tillräckligt säd till brödföda, utan den måste hemtas från utlandet, under det att hafra utföres i betydliga qvantiteter till utländska kreaturs fodrande; i sanning ett bedröfligt förhållande — en bild af landets nuvarande ställning.

Kan fabriksbränning anses hafva befördrat eller skadat rågodling i landet? Svar: fabriksstillverkningen har skadat rågens odling: a) genom olämplig tid för dess början: b) genom befördrande af utländsk sädesimport utan behof; c) jordbruket har härigenom beröfvats beräknad förtjenst å råg; d) genom den korta tid på året näringen tillåtits att fortgå; e) råg har i följd häraf saknat efterfrågan, dess odling nedlagts, då den ej kunde hålla täflan med den efterfrågade hafrau. *Hvad synes vid jämförelse af jordbrukets förhållanden under perioderna 1840—53 och 1854—67?* Svar: att jordbruket i förening med binäringen bränvinstillverkning, ställd på 6 månader, med ringa resurser dref detsamma framåt till förut okänd höjd, då välstånd uppkom i hela statskroppen. Fabriksstillverkning, börjad 1855 under välmåga, som förr ej varit känd och sedermera fortsatt under gynnande penningeförhållanden genom låns intagande, har till stor del nedsänkt jordbruket, hvilket af tillverkningen ej haft något gagn, i ett svårt betryck, och derigenom fört hela landet i det tillstånd, hvaruti det nu sig befinner. *Kan jordbruket åter höjas genom dess gamla binäring: bränvinstillverkning?* Svar: ja! det är mer än troligt. — Om den af statsmagterna lemnas som fri näring, samt med förstånd och omtanke bedrifves till boskapsskötselns upphjelpande, till dess uppehållande.

Nu är tid att besvara frågan: "vore det önskvärdt, att tillverkning af sprit för export utgjorde hufvudändamålet för densamma, och genom hvilka åtgärder kan det befrämjas?" Svar: det är icke allenast önskvärdt, det är äfven möjligt. Af hvad i föregående är nämndt finner man: att åkerbruket med binäringen: tillverkning af sprit, med dermed förenad utfodring af kreatur, möjliggör den önskan och befordrar den genom att näringen lemnas fri och erhåller en förständig lag. Äfven är anfördt: att fabriksstillverkning (eller såsom tillverkning af sprit hittills skett i landet) ej leder till export, ity att den af flera olägenheter ej kan lemna sprit till så lågt pris som möjligt och önskligt vore, af orsak att drank icke i stora kvantiteter med fördel kan användas. Alltså är det jordbruket med binäring: tillverkning af bränvin (sprit) i smärre kvantiteter, som säkrast och med största fördel leder till det åsyftade ändamålet, emedan der alla fördelar äro förenade att framalstra sprit till billigaste pris. I nordliga Europa äro Preussen och Danmark de länder, som exportera sprit, förnämligast det förstnämnda. I detta land har från statens sida sörts för god undervisning i tillverkning af sprit och der till hörande utfodring af kreatur med drank. I följd häraf har man kommit till det resultat: att sprittillverkning icke är hufvudsak vid bränvinsbränning, utan att drank till kreaturens utfodring är det förnämsta. Åkerbrukets vinst af sprittillverkning är den nytta, som drages af drauken vid boskaps uppfödande, samt den gödsel, som härigenom kommer jorden till godo. Renderar sprit något vid försäljning, så är man nöjd, drankens erhållande är hufvudsak. Förhållandet är således motsatt mot här, der bränvinet skall betala allt, och dranken anses underordnad och föga värd. Man tror i Sverige, att man i Preussen genom konstfärdighet vid sprits tillverkning af säd och potatis får mera bränvin än härstädes. Här af den tro, att sprit från detta land är så billig (man känner alltså att sprit är billigare der än här); men man bekymrar sig icke om att inhemta orsakerna hvar för så är. Sanning är att bättre råämnen der användas och att större skicklighet och vanda arbetare finnas i yrket, men särdeles större utbyte än i Sverige är dock ej att finna, då rudimaterierna äro jemngoda: betydlig reduktion tarfva de uppgifter på utbyte af sprit, som Tyskarne i tryck och tal uppgifva. Rätta orsaken till sprits billighet i deras land är förut omnämnd. Vill man i Sverige på fullt allvar vinna samma fördelar af sprittillverkning, må man då helt enkelt följa Preussens exempel i denna närings dritvande, förenad med åkerbruk och boskapsskötsel, med tillåtelse för individen att efter sin fördel densamma begagna; äfvensom att lätnad af skattens inbetalande blifver införd. För att lätta tillverkares inbetalande af skatt finnas flera bestämmelser, af hvilka blott anföres den: att ställa säker-

het för skatten, som af de flesta brännerier inbetalas en gång om året; de, som försumma denna inbetalning i rätt tid, straffas dermed, att skattens inbetalande fordras i förskott. Kan ej slikt införas äfven här? För öfrigt är man ganska mån om denna näringsgrens uppehållande, under det man öfvar stor ordning och stränghet under dess bedrivande, men gör allt för att hålla sprittillverkningen vid jorden, utan att hindra fabrikernas gång, hvilka tillåtas gå hela året om, med undantag om nätterna (nattbränning är förbjuden öfver allt vid brännerier i Préussen). Sålunda kan anföras om skatteförhållandena, att för de brännerier som tillhöra jorden och dagligen ej förarbota mer än en mäskning af 900 qvarts karrymd (1 qvarts ungefär = $\frac{1}{2}$ svensk kanna) och hvilka drifvas från 1 November till 15 Maj, betalas i skatt 2 $\frac{1}{2}$ silbergroschen (ej fullt 23 öre) för hvarje 20 qvarts rymd af jäsningskärlet, under det att fabriken för samma karrymd betala 3 silbergroschen eller ungefär 4 $\frac{1}{2}$ öre mera, men öfverträda de förra sin tillåtelse eller i följd af härjande potatissjuka börja tillverkningen tidigare, eller önska bedriva den längre, erlägges för denna tid samma betalning som de sednare erlägga. Öfver hufvud kan antagas, att brännerierna i Preussen tillverka 50 kannor sprit dagligen, då tillverkningstiden för dem alla beräknas till 9 månader på året: detta lilla tillverkningsbelopp hindrar icke, utan medför den nytta, att Preussen utför cirka 25 à 30 millioner kannor sprit årligen af tillverkade 90 millioner Svenska kannor, hvilka lemna i skatt något mera än 18 millioner R:dr R:mt, som årligen inflyta i statskassan. Går man till Danmark, der tillverkning af sprit drifves i städerna, finner man ej något bränneri utan i förening med kreaturs utfodring eller rättare sagdt gödning, och tillverkningen i ingen mån högre än kreaturens behof fordra, såvida ej särskilda omständigheter fordra högre; detta förhindrar ej landet att utföra bränvin, tvärtom, t. ex. år 1851, utfördes från Danmark nära 11 millioner kannor sprit af en tillverkning, uppgående i det närmaste till 18 $\frac{1}{2}$ millioner Svenska kannor, 7 $\frac{1}{2}$ millioner kannor konsumerades inom landet. Af Danska uppköp af Svenska kreatur till gödning, som äro ganska betydliga, finner man att tillverkning af sprit fortfar att drifvas med fördel i Danmark. Det är dessa länders exempel man skall i Sverige antaga för att möjliggöra export af sprit, och äro de åtgärder, som behöfva vidtagas för att kunna frambringa export af sprit från Sverige.

Under det våra granuar gå framåt i denna näring, står Sverige genom oklöka lagar fullkomligt stilla, frätande, men ej närande, konsumerande icke allenast egen tillverkning, utan deröfver allt hvad lofflig och olofflig införsel kunnat lemna. Ej en kanna sprit har kunnat exporteras, af skäl att den är för dyr och ej i styrka och godhet kan jämföras med den utländ-

ska, följer af tillverkningens forcerande på kort tid och till bestämdt kanntal per dag. Sent omsider har drawback blifvit lemnad för sprit som exporteras (Danmark och Preussen hafva haft drawback på sprit i nära 50 år). Klart är, att ordet drawback i och för sig sjelf ej kan upplifva till export; klart är äfven, att en näring bedrifven blott 2 eller 3 månader af året under ett tvångssystem, utan tillfälle att tillgodogöra sig de fördelar den tillåter, ej kan lemna billig sprit eller sådan som kan konkurrera med grannar, hvilka tillgodogöra sig näringens alla möjliga fördelar för ernående af en billig exportvara. Detta är stora fördelar för dessa länder, under det man i Sverige gör allt för att försvåra och fördyra en vara för eget behof, som derjemte till all olycka får införas från främmande land, under det t. ex. pressjästfabrikerna, som stå i närmaste samband med bränvinstillverkning, ej tillåtits att tillverka sprit mer än 3 månader om året, hvadan äfven landet genom deras bedrifvande årligen förlorat en half million R:dr. Tänkande menniskor må väl inse, att det system, som följes i bränvinslagstiftningen, till slut skall blifva ruinerande, och man frågar sig hvaraf detta stela fasthållande vid en fabriktions drifvande, som i sig sjelf gör ondt, så att den blir ännu mera förlustbringande, utan den ringaste nytta? Sjelfva utländingen förvånas öfver dessa okloka tillställningar och skrattar rätt hjertligt åt Svenskarnes dumhet, att på både tänk- och otänkbart sätt beskatta en vara, som de hafva behof af och ej kunna undvara, och allt detta för att hindra superi och deraf kommande fattigdom, utan att de som ett upplyst folk inse, att just genom de förvända åtgärder, de vidtagit för denna närings bedrifvande, de hastigare framkalla fattigdom genom arbetsbrist och näringslöshet, helst superiet ej hämmas af förordningar i allmänhet, mycket mindre af oklok bränvinslagstiftning, då upplysning bland folket deremot är superiets värsta fiende, och fattigdomen häfves eller mildras af tillgång på arbete samt billig och sund föda. Sanningen häraf bestyrkes äfven, då i Danmark och Preussen, hvarest tillverkning af spritvaror är större än i Sverige, med små dagliga tillverkningar, nykterheten är så allmän, att i dessa länder är lika sällsynt se en rusig person, som här i landet att undvika en sådan; ett resultat för hvilket dessa länder hafva att tacka de skolor och upplysningsanstalter, som i längre tid bland dem i de fattigare folkklasserna spridt bildning och människovärde. Alltså måste man antaga, att upplysning bland menige man är en starkare och mäktigare häfstång till superiets hämmande än förvända lagars proklamerande; men för att rätt se och fatta denna sanning, måste lagstiftarne sjelfva komma i beröring med upplysningens ljus, att de icke famla i mörker och förvillas. Huru mycket godt för landet skulle icke kunnat göras med de millioner riksdaler, som förslösats i 14 år, utan ringaste

skymt till nytta genom en oklok brännvinslagstiftning? Må man det besinna och reflektera!

Hufvusta i Juli 1868

A. D. Schmiedte.

Rätteligen afskrifvet intyga

A. Anstrin.

M. Anstrin.